

*Development*, wydaną pod redakcją Ewy Domagała-Zyśk, Doroty Bis i Aliny Rynio, osobom zajmującym się profesjonalnie nie tylko wsparciem społecznym, ale również szerzej – pracą z ludźmi i dla ludzi w obszarze oddziaływań psychopedagogicznych.

*Dorota Kornas-Biela*

*Kierownik Katedry Psychopedagogiki, Instytut Pedagogiki KUL*

KRYSTYNA CHAŁAS, *Moc wychowawcza przypadkowych zdarzeń w świetle introcepcji wartości*, Kielce–Lublin: Wydawnictwo „Jedność” 2011, ss. 183.

Prof. dr hab. Krystyna Chałas jest kierownikiem Katedry Dydaktyki i Edukacji Szkolnej w Instytucie Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Wieloletnia praca naukowa Pani Profesor, zorientowana wokół pedagogiki aksjologicznej, pedagogiki szkolnej, dydaktyki, dydaktyki szkoły wyższej, jej niekwestionowany dorobek naukowy oraz sam tytuł publikacji – *Moc wychowawcza przypadkowych zdarzeń w świetle introcepcji wartości* wskazują na wartość merytoryczną opracowania, a także na rzadko podejmowaną w aspekcie wychowania problematykę.

Celem publikacji jest analiza znaczących przypadkowych sytuacji życiowych w świetle introcepcji wartości oraz ukazanie ich mocy wychowawczej. W kontekście przedstawionego celu opracowania Autorka formułuje główny problem badawczy, który zawiera się w pytaniu: „W czym wyróżnia się moc wychowawcza przypadkowych sytuacji (zdarzeń) w świetle introcepcji wartości?” Rozwiązanie tego problemu zawarte zostało w czterech rozdziałach książki. Dokonana przez Autorkę analiza teoretycznych przesłanek, jak również przedstawienie wyników badań jakościowych, przeprowadzonych wśród studentów pedagogiki studiujących w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II oraz w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, inspirowane do namysłu i podjęcia dyskursu nad wychowaniem ku wartościom w kontekście przypadkowych zdarzeń losowych, często pomijanych w pedagogicznych rozważaniach.

W rozdziale I, zatytułowanym „Wartości w sytuacji wychowawczej”, K. Chałas podejmuje zagadnienia dotyczące wartości, ich teorii i struktur oraz sytuacji wychowawczej. Ukazuje w nim wielość ujęć i definicji wartości (filozoficzne,

psychologiczne, pedagogiczne), podkreśla prorozwojowy charakter wartości, wpisujący się w proces edukacyjny „jako ważny jej komponent rozjaśniający, wzbogacający, ukierunkowujący pracę nauczycieli, wychowawców”, wpisujący się w integralny rozwój człowieka, rozwój zbliżający jednostkę do pełni człowieczeństwa.

W dalszej części Autorka przybliży czytelnikowi teorie wartości: obiektywizmu aksjologicznego, subiektywizmu aksjologicznego oraz obiektywno-subiektywną strategię ustosunkowania się do wartości, dokonując ich wartościowania w perspektywie wychowania. K. Chałas ukazuje różne struktury wartości. Szczególną uwagę zwraca na strukturę wartości „związanych” z warstwami rozwojowymi człowieka: wartości hedonistyczne, witalne, materialne, poznawcze, społeczne, kulturowe, ostateczne. Podkreśla, że mogą one stanowić podstawę aksjologiczną edukacji.

Opisując sytuacje wychowawcze, które są nośnikiem określonych wartości, zwraca uwagę zarówno na ich celowy charakter (najczęściej podejmowany w literaturze pedagogicznej), jak i przypadkowość sytuacji i zdarzeń, w których w sposób losowy i niezaplanowany może znaleźć się wychowanek. Autorka zaznacza, że przypadkowe sytuacje i zdarzenia są znaczące wychowawczo.

W rozdziale II, zatytułowanym „Wychowanek wobec wartości”, Autorka ukazuje relacje między człowiekiem a wartościami oraz znaczenie i rolę, jakie wartości odgrywają w funkcjonowaniu jego osobowości. Charakterystyka pięciu głównych ról wartości (wyznaczająca i integrująca postawy wobec obiektów, „siatki poznawczej” jednostki, jako źródło emocji, jako źródło procesów motywacyjnych oraz dotycząca samooceny jednostki) stanowi źródło wiedzy dla pedagoga, pozwala na projektowanie, realizację oraz ewaluację procesu wychowania ku wartościom. W rozdziale tym zostały ukazane w sposób syntetyczny także osobowościowe i społeczno-kulturowe uwarunkowania preferowanej hierarchii wartości. Dokonuje tutaj również skrótowej, teoretycznej analizy urzeczywistniania wartości – jako integralnego czynnika rozwoju człowieka.

Rozdział III stanowi o introcepcji wartości jako podstawy doświadczenia aksjologicznego. Autorka przedstawia w nim definicje introcepcji, opisuje jej rodzaje oraz proces introcepcji wartości, którego finalnym efektem jest doświadczenie aksjologiczne. Dokonuje analizy introcepcji efemerycznej, poszukując odpowiedzi na pytanie: „Do jakiej kategorii zakwalifikować introcepcję wartości powstałą w trakcie przypadkowego zdarzenia, mającego charakter wychowawczy, skutkującego przyjęciem wartości – «bytującej» w tym zdarzeniu – do własnej struktury i trwałym jej urzeczywistnianiem?”

Rozdział IV, „Przypadkowe zdarzenia jako źródło zwrotu ku wartościom badanej młodzieży w świetle introcepcji wartości”, zawiera wyniki ilościowe

przeprowadzonych badań, dotyczące spektrum przypadkowych zdarzeń i wartości, których zdarzenia te były nośnikiem, oraz wyniki jakościowe odnoszące się zwrotów aksjologicznych skutkujących postępowaniem w świetle introcepcji wartości. Uzyskane wyniki badań wskazują, że wśród najczęstszych przypadkowych zdarzeń były: spotkanie z drugim człowiekiem jako wzorem osobowym, spotkanie z drugim człowiekiem znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, spotkanie drugiego człowieka w trudnej sytuacji własnej, odejście bliskiej osoby oraz własne postępowanie niemieszczące się w normach społecznych – ich dezaprobatą ze strony innych. Sytuacje te, łączące się z dużym przeżyciem, wstrząsem, były nośnikiem głównie wartości religijnych (wiara w Boga, modlitwa), osobowych (miłość, przyjaźń, poszanowanie drugiego, zdrowie, rodzina, służba ludziom, odpowiedzialność, wytrwałość odwaga, roztropność, posłuszeństwo itp.), oraz społecznych (sprawiedliwość, solidarność, wolność, dobroć itp.). W dalszej części rozdziału Autorka skupia uwagę czytelnika nad istotą mocy wychowawczej przypadkowych zdarzeń oraz mechanizmem utrwalania postępowania według wartości, których te zdarzenia były nośnikiem. Obszerny i w sposób uporządkowany przedstawiony materiał badawczy oraz przeprowadzona przez Autorkę jego głęboka analiza ukazują siłę, z jaką jednorazowe wydarzenia mogą trwale zmienić życie człowieka i jego hierarchę urzeczywistnianych wartości. K. Chałas dokonuje także syntezy przesłanek teoretycznych i uzyskanych wyników badań.

Opracowanie zakończone jest wnioskami, refleksją oraz wskazaniem wychowawczo-dydaktycznymi dla nauczycieli, które Autorka ujmuje w trzy grupy: budowania w sobie przez nauczycieli wzoru osobowego oraz dawania świadectwa własnej i właściwej hierarchii wartości, wspomaganie wychowanków w rozwijaniu sfery emocjonalnej i duchowej, a także wspomaganie dzieci i młodzieży w odnalezieniu się w społecznej aksjosferze i jej budowaniu.

Chociaż K. Chałas podkreśla, że opracowanie nie wyczerpuje podjętego zagadnienia, a tylko je sygnalizuje, zachęcając jednocześnie do zgłębiania zagadnienia introcepcji wartości i podjęcia badań w działaniu nad budowaniem szkolnej przestrzeni aksjologicznej, to analiza teoretyczna oraz wyniki przeprowadzonych wśród studentów badań jakościowych stwarzają szansę ukazania zależności między przypadkowymi zdarzeniami w życiu człowieka a introcepcją wartości. Staje się także przyczynkiem do namysłu i podjęcia działań na rzecz budowania szkolnej przestrzeni aksjologicznej oraz doświadczeń aksjologicznych wychowanków.

*Marta Buk-Cegiełka*

*Katedra Dydaktyki i Edukacji Szkolnej, Instytut Pedagogiki KUL*